

Gemeente Renkum

Projectnaam: Experiment bestrijding Japanse Duizendknoop met begrazing door Bonte Bentheimer Landvarkens.		
Datum: 14 januari 2016	Typering project: <i>Uitvoering</i>	Start- en einddatum: Januari – december 2015
Bestuurlijk opdrachtgever: W. Ruwhof	Ambtelijk opdrachtgever : -	Projectleider: A. Menting
Bijlagen: geen		

1. Probleemstelling project

Gemeente Renkums kampt al jaren met een toename van Japanse Duizendknoop. Deze invasieve exoot verdringt natuurlijke soorten (afname biodiversiteit) en kan in de toekomst schade opleveren aan bestratingen en gebouwen. Gemeente Renkum wil graag de Japanse Duizendknoop terugdringen. Een ideale vorm van bestrijding is nog niet gevonden. Stichting Probos voert in opdracht van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) een vierjarig praktijkonderzoek uit naar de beste bestrijdingsmethode. Gemeente Renkum neemt daar aan deel.

Los van het onderzoek van de NVWA, staan we als gemeente ook open voor andere ideeën. In het najaar van 2014 werd door een inwoner (Norbert Mergen) het idee geopperd om varkens in te zetten voor de bestrijding van Japanse Duizendknoop. Hij had de ervaring dat in zijn eigen tuin de Japanse Duizendknoop is verdwenen na enkele jaren begrazing door varkens. Dit gegeven was aanleiding om een meer gecontroleerd experiment te starten: een vorm van milieuvriendelijke onkruidbestrijding met interessante neven-doelstellingen. Varkens hebben een voordeel ten opzichte van andere landbouwhuisdieren, doordat ze tot wel een meter diep wroeten en de wortels weg eten. Dat is vooral effectief bij plantensoorten als Japanse Duizendknoop die voor de groei van de plant erg afhankelijk is van zijn sterke wortelgestel.

Na enkele verkennende gesprekken met deze inwoner en een eigenaar van varkens (Sjef Meijman), werden de eerste stappen voor dit project concreet. Er was eigenlijk maar één werkelijk geschikte locatie voor dit eerste experiment: een terrein langs de Nico Bovenweg in Oosterbeek. De volgende kenmerken van het terrein maken het geschikt:

- er groeit veel Japanse Duizendknoop
- er is voldoende schaduw door bomen (varkens hebben schaduw nodig)
- er wonen mensen in de buurt voor hulp en toezicht (controle terrein; voeren varkens)
- het terrein is eenvoudig af te zetten.

2. Doelstelling project

Gemeente Renkum wil graag de Japanse Duizendknoop terugdringen en bij wijze van proef dit realiseren door middel van begrazing door varkens. Neven-doelstellingen zijn:

- het zeldzame huisdierras 'Bonte Bentheimer Landvarken' onder de aandacht brengen;

- bewustwording van onze voedselketen: waar ons eten vandaan komt en dat het vlees in het bakje in de supermarkt ook ooit een dier is geweest.

Randvoorwaarde is dat het experiment voldoende draagvlak heeft bij omwonenden. Bij onvoldoende draagvlak gaat het project niet door.

3. Projectverloop en resultaat

Bewoners van de omliggende wijk waren uitgenodigd voor een eerste informatieavond op 2 maart 2015. De inschatting was dat er wisselend gereageerd zou worden op het initiatief. Maar met name de filmpjes met de ervaringen met Bonte Bentheimers elders (project Varkenshuis) van de varkensboer (Sjef Meijman) namen de meeste voorbehouden en vragen direct weg. Het gezamenlijk houden van varkens in een woonwijk was al een bewezen concept. Boven verwachting reageerde iedereen erg positief. Dit resulteerde in een groot aantal aanmeldingen voor hulpboer. Het project kon gestart worden. In goed overleg is besloten om een relatief groot terrein (4.500 m²) te laten begrazen door zes jonge varkens. De varkens hebben dan voldoende ruimte om te bewegen en eventueel te vluchten bij onraad of hoog water.

Op 2 april 2015 heeft wethouder Ruwhof de zes biggen losgelaten in het terrein. De eerste avond ontsnapten de varkens en werden door de hulpboeren weer gevangen. Na vervanging van het schrikdraad-apparaat, zijn de varkens weer losgelaten in het gebied en sindsdien niet meer ontsnapt.

Als snel werd duidelijk dat het terrein zeer rijk was aan tamme kastanjes en eikels in de bodem. Dat vormden ware lekkernijen voor de varkens. Ook planten als speenkruid, fluitekruid en reuzenbereklaau (!) stonden hoger op de menukaart dan de Japanse Duizendknoop. Maar uiteindelijk smaakte ook de Japanse Duizendknoop de varkens goed.

Tijdens de Airborne Wandeltocht waren hulpboeren en projectleider aanwezig om het gedrag van varkens te controleren (in verband met de grote mensenmassa) en om informatie te verstrekken aan belangstellenden.

Op 26 november was de laatste dag dat de inmiddels volwassen varkens op het terrein stonden. Drie van de varkens gingen terug naar de varkensboer in Veenhuizen. De andere drie naar Norbert Mergen in Doorwerth.

Technische maatregelen

Om het terrein geschikt te maken voor de begrazing zijn de volgende technische maatregelen genomen:

- Bodemonderzoek wees uit dat een gedeelte van het terrein beter kon worden afgezonderd van het projectgebied. Daarvoor is een grondwal als scheiding aangelegd.
- Er is stroomvoorziening voor schrikdraad aangelegd vanuit nabijgelegen rioolgemaal.
- Samen met hulpboeren schrikdraad, watervoorziening en voerbak aangebracht.

Communicatie en publiciteit

Dit project kreeg veel aandacht. Dat leverde soms de volgende discussies op:

- dierenwelzijn (opgesloten; kou; hoog water)
- eten van Japanse Duizendknoop. Met name de stof resveratrol die in de Japanse Duizendknoop voorkomt (in lage doseringen een heilzame stof; in hoge doseringen giftig), zorgde voor een korte discussie.
- vermeende bestrijdingsmiddelen in de bodem door bestrijding in de afgelopen jaren.
- al dan niet slachten van dieren; dit leverde na de zomer veel discussie op. Veelal opbouwend, soms eenvoudig en positief (schriftjes van de twee scholieren) en soms scherp of ongefundeerd (social media).

Afstemming geweest met:

- Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit over dierenwelzijn en al dan niet bestempelen tot dierproeven.
- Stichting Zeldzame Huisdierrassen; Vereniging het Nederlandse Bonte Bentheimer Landvarken.
- Stichting Probos over afstemming met proef bestrijding Japanse Duizendknoop in opdracht van NVWA.

In de publiciteit:

Er is actief gecommuniceerd, maar het project trok ook veel aandacht. De volgende communicatiekanalen zijn benut:

- Er is veel en actief gecommuniceerd naar hulpboeren, omwonenden en inwoners. Hiervoor zijn diverse communicatiekanalen ingezet, zoals informatiebijeenkomsten, persoonlijke brieven, berichten in het Gemeentenieuws in de Hoog & Laag, via persberichten en het persgesprek, Facebook en Twitter. Ook is op initiatief van de hulpboeren een Whatsapp-groep opgericht.
- In de loop van het seizoen is een informatiepaneel geplaatst.
- Het onderwerp heeft veel publiciteit opgeleverd van zowel lokaal (kranten), regionaal (kranten, TV) en landelijk (kranten, internet, TV-programma's). De inhoud was soms licht, maar soms ook semi-wetenschappelijk.

4. Doelstelling versus projectresultaat

Het terugdringen van de Japanse Duizendknoop is deels gelukt. De dichtheid en hoogte van de plant is na begrazing veel minder dan in jaren waarin geen maatregelen zijn uitgevoerd. De volgende aspecten zouden het resultaat kunnen verbeteren:

- meer varkens
- beginnen met volwassen varkens in plaats van biggen
- kleiner gebied
- Of een combinatie van bovenstaande aspecten.

De doelstelling om meer aandacht te krijgen voor het Bonte Bentheimer Landvarken is zeker gehaald. Door alle publiciteit is het varkensras veel bekender geworden.

Door alle discussies over het al dan niet slachten van de dieren is er zeker meer bewustheid over onze eigen voedselketen. Het eten van minder vlees of diervriendelijker vlees heeft zeker de aandacht gekregen. De aaibaarheidsfactor van deze varkens heeft daar zeker bij geholpen.

Het draagvlak is meer dan prima. Vrijwel niets dan lovende woorden van hulpboeren, voorbijgangers en anderen over het inzetten van varkens voor bestrijding van Japanse Duizendknoop.

5. Tijdsplanning

Najaar 2014: idee kwam binnen

2 maart: informatieavond bewoners

21 maart: overleg hulpboeren

2 april: varkens in het terrein

2 oktober: overleg hulpboeren

26 november: vertrek varkens

Door de flexibele opzet van het project en de korte communicatielijnen, zijn er geen problemen opgetreden met de tijdsplanning.

Het project was in eerste instantie voorzien voor één seizoen (april – oktober).

6. Organisatie

Stuurgroep

De portefeuillehouder werd tijdens reguliere overleggen op de hoogte gehouden van de actuele ontwikkelingen.

Projectgroep

Er is geen formele projectgroep. André Menting (team BOR) heeft als projectleider veelvuldig contact met de initiatiefnemer, de varkensboer en de hulpboeren. Vanwege de buitengewone aandacht van de pers is er veelvuldig contact geweest met Pauline Tirion (team BOA) communicatieadviseur.

7. Kwaliteitsborging

Het is echt een project van 'learning by doing' en reageren op actuele zaken.

8. Informatie / PR / Communicatie

Gezien de beperkte omvang van het project is bestuurlijke afstemming gevonden in het overleg tussen team BOR en de portefeuillehouder.

Interne communicatie heeft één op één plaatsgevonden door de projectleider met de betrokken ambtenaren (water&riolering, servicepunt, communicatie, serviceteams).

De externe communicatie verliep goed. De omwonenden werden eerst benaderd per bewonersbrief. Communicatie met hulpboeren gebeurde via e-mail en Whatsapp. Tijdens de Airborne Wandeltocht werd informatie gegeven.

PR: Dit project heeft bovenmatig aandacht gekregen in lokale, regionale en landelijke pers. Ook de meer inhoudelijke tv-programma's (Vroege Vogels; Kennis van Nu; Eén Vandaag) maakten hier items van. De berichtgeving was over het algemeen zeer objectief en positief. Samen met de inhoud van de boodschap (biodiversiteit, voedsel, burgerparticipatie) is dit een prima PR voor onze groene gemeente.

De hevige vraag naar communicatie legde wel een groot beslag op de uren van de projectleider en de communicatieadviseur.

9. Financiën

In dit project is gewerkt met een open begroting en reële verrekening van de kosten op regiebasis.

Eenmalig (voorbereiding terrein; informatiepaneel): € 2.135,-

Exploitatie (voer, dierenarts, verplaatsingskosten, attentie hulpboeren e.d.): € 3.236,-

(ter vergelijking: beheerkosten vorig jaar maaien/spuiten € 1.865,-)

De exploitatiekosten vielen lager uit (€ 5.000,- geraamd), maar doordat de varkens niet geslacht worden, staan er ook geen inkomsten tegenover (€ 4.800,- geraamd). Bij verlenging van de proef zullen deze inkomsten alsnog verrekend worden tegen reëel gemaakte inkomsten en kosten.

De gemaakte uren van de medewerkers van gemeente Renkum zijn hierin niet meegenomen.

Leerpunten: gezien de beperkte omvang van het project is het goed te werken op regiebasis met een open begroting. Bij een groter project nemen de risico's toe.

10. Samenvatting leerpunten

Dit project brengt de doelstellingen uit het collegeakkoord (biodiversiteit, burgerparticipatie) uitgebreid onder de aandacht op een zeer positieve manier.

Het project kende positieve verrassingen en neveneffecten: het enthousiasme van de hulpboeren, de sociale cohesie in de buurt en de enorme PR.

Aandachtspunten zijn de effectiviteit van het bestrijden van de Japanse Duizendknoop, de inzet van ambtelijke uren en de soms lastige discussies via de media over het slachten van varkens.